

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉSI KAPACITÁS FOGALMA ÉS SZEREPE A RÉGIÓKBAN

THE CONCEPT OF ANIMAL BREEDING CAPACITY AND ITS ROLE IN THE REGIONS

PROF. DR. HABIL. SEREGI JÁNOS ny. egyetemi tanár

NAKVI

KIS ZOLTÁN osztályvezető

Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Főosztály, Térségi Programok Oszt.

Abstract

The concept of the animal breeding capacity (Seregi, 2009) has been determined for the definition of the supporting capacity and comparability of different geographical regions. Its dimension is: large animal/territory (ha).

The supporting capacity is based on a calculation considering the generative (sometimes the invasive) races and the indigenous races and species. In the location and housing of the animals traditions are taking into consideration; the materials of animal breeding, the human support, the produced raw materials and products and their marketing are also linked to the rural particularities. The authors consider the determination of the yield of a crucial importance. The quantification number of the yield is the meat-equivalent, which shows the quantity of the produced raw materials in kilograms. This represents the quantity independent from the animal species and races, housed on the given region. Not only the meat, but the milk and the egg quantity are expressed in this way, too. The yield expressed in meat-equivalent can also be used for financial counts as incomes and expenses. In the present work two regions are compared: the West Transdanubian and North Plain regions. The related publications are available at the authors.

Összefoglaló

Az állattenyésztési kapacitás fogalmát (Seregi, 2009) többek között a földrajzi területek/Régiók/ állattartó képességének meghatározása, összehasonlíthatóságuk érdekében határoztuk meg. Mértéke: nagyállat egység (NÁ) (terület/hektár, ha).

Ez az állattartó képesség az – általában – adott területen a termelő (esetenként „özönfajok”) és a hagyományos állatfajokra és fajtákra vonatkozó számításon alapul. Az állatok elhelyezése, tartása szintén a hagyományokat veszi alapul, úgy, hogy az állattenyésztés személyi – tárgyi és a megtermelt előállított alapanyagok és termékek értékesítése szintén az adott vidék sajátosságaihoz illeszkedjen. A szerzők döntőnek tartják hozam meghatározását. Ennek mérőszáma a húsegyenérték (HE), ami kilógrammban adja meg az előállított alapanyagok mértékét, amit a vizsgált területen tenyésztett – tartott állatok fajától függetlenül, azaz: a tej és tojástermelést is ebben (HE) fogalomban fejezi ki. A HE-ben kifejezett hozam a pénzügyi (jövedelem, költség stb.) számításokban is használható.

A szerzők a fentiek alapján két régiót: Nyugat-Dunántúl (Őrségi NPI) és Észak-Alföld (Kiskunsági NPI) hasonlítanak össze a területi Nemzeti Park Igazgatóságok (továbbiakban NPI) adatai alapján.

Bevezetés

Napjaink mezőgazdasága általános válságjelenségekkel küzd, ez alól a magyar mezőgazdaság, ezen belül az állattenyésztés sem kivétel. Ugyanakkor a regionális jelenségek, a helyi gondok megoldására irányuló igény egyre határozottabb formát ölt, olykor sajnos nem kívánt, általában politikai jellegű szélsőségek formájában kerül a felszínre. A megoldás és egyúttal a helyi gondok „levezetésének” egyik formája lehet a jól átgondolt regionális mezőgazdasági, állattenyésztési stratégia, ahol az önellátás, a helyi termékek, specialitások, mint a „kis rések” taktikáját követni képes produktumok segítői lehetnek a túlélésnek és a fejlődésnek.

Hazánkban (főleg EU követelésre, ajánlásra) kialakuló régiók helyzete eltérő. A GDP egy főre jutó összege 846 eFt (Észak-Magyarország) és 1993 eFt (Közép-Magyarország) között oszlik meg. A népesség aránya 2 826 000 (Közép-Magyarország) és 995 000 (Dél-Dunántúl) fő. Mindez a fejlesztések irányára is kihat. Ennek a fejlesztésnek egyik legfőbb területe lehet az állattenyésztés. Az következőkben bemutatjuk az egyes régiókra jellemző fejlesztési lehetőségeket ezen a területen.

Saját vizsgálatok

1. Az Állattenyésztési kapacitás (a következőkben ÁK) fogalma, szerepe a régiókban

Hazánkban a Nemzeti Park Igazgatóságok (továbbiakban NPI) – saját megközelítéseiben – elhelyezkedésük alapján felölelik és jellemzik a régiókat is. Így állattenyésztésükkel (gazdálkodásukkal) részben modellt adhatnak a mezőgazdaságnak, a régiókon keresztül országunk „ökológiai testének”.

1.1. Az állattenyésztési kapacitás fogalma

„Állattenyésztési kapacitás alatt egy adott gazdaság-földrajzi terület állattartó képességét értem. Ez az állattartó képesség az – általában – adott területen hagyományos állatfajokra és fajtákra vonatkozó számításon alapul. Az állatok elhelyezése, tartása szintén a hagyományokat veszi alapul, úgy, hogy az állattenyésztés személyi – tárgyi és a megtermelt előállított alapanyagok és termékek értékesítése szintén az adott vidék sajátosságaihoz illeszkedjen.

Az állattenyésztési kapacitás (ÁK) mértéke: nagyállat egység (NÁ) (terület/hektár, ha).

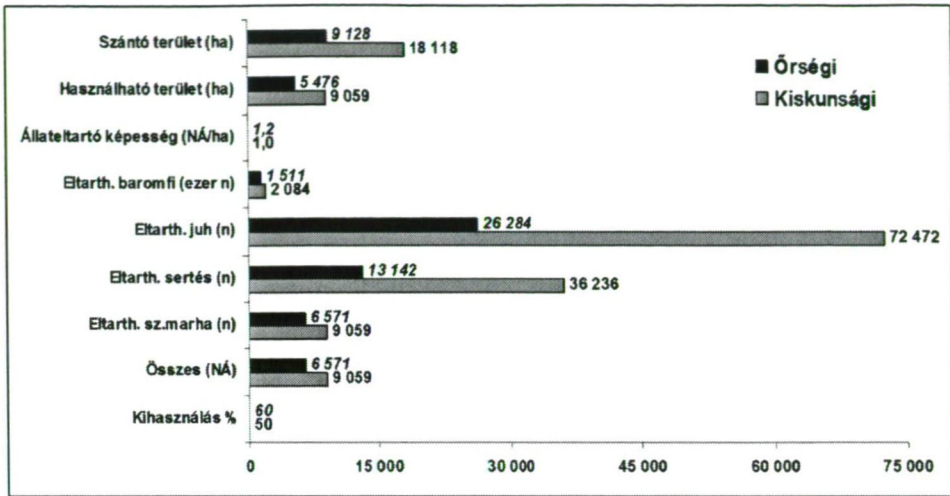
A hozam mérőszáma a húsegyenérték (HE), ami kilogrammban adja meg az előállított alapanyagok mértékét, amit a vizsgált területen tenyésztett-tartott állatok fajától függetlenül, azaz: a tej- és tojástermelést is ebben (HE) fogalomban fejezi ki. A HE-ben kifejezett hozam a pénzügyi (jövedelem, költség stb.) számításokban is használható (l. később).

Mindezt alapnak tekintve az állattenyésztési kapacitás általam (Seregi, J., 2009) nem publikált anyag [kifejlesztett (NPI-1/A)] fogalmi variációjához tehát a NPI adatait használtam fel. (A területi alapadatok forrásául az interneten megtalálható www.kerekerdo.org szolgált.)

Az állattenyésztési kapacitás számításának eredményeit a következő táblázatokban vagy grafikonokban közöljük.

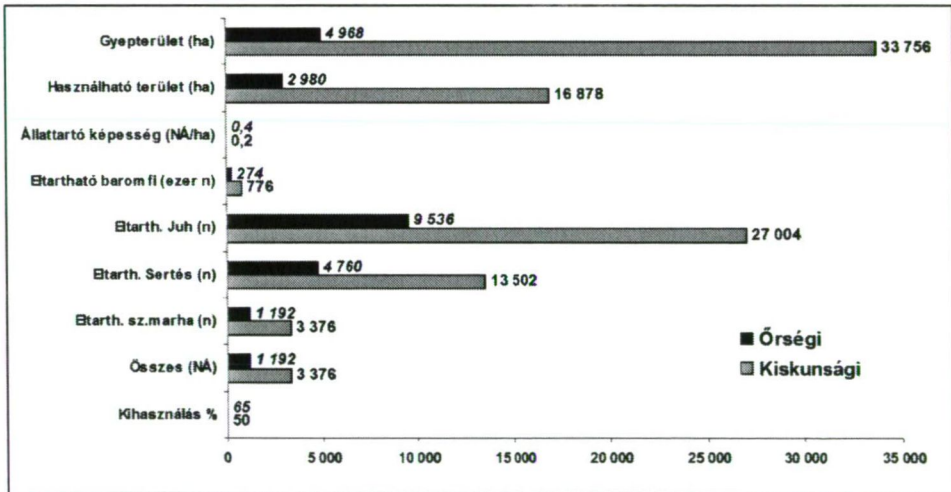
1. ábra. A Kiskunsági és az Őrségi Nemzeti Parkok Igazgatóságainak (NPI) állattartásra alkalmas szántóterületeinek adatai

Table 1. Data on arable lands suitable for livestock breeding of Kiskunság and Őrség National Parks

2. táblázat. A Kiskunsági és az Őrségi Nemzeti Parkok Igazgatóságainak (NPI) állattartásra alkalmas gyepterületeinek adatai

Table 2. Data on lawn areas suitable for livestock breeding of Kiskunság and Őrség National Parks

Az állattenyésztés keretein belül lehetőség van ezeknek a részben kihasználatlan szántóföldeknek és gyepeknek a használatba vételére, sőt, szükség is van rájuk. A megoldás keresésében segítségünkre lehet az előzőekben említett „állattenyésztési kapacitás” fogalma, mely fogalom segítségével lehetővé válik, hogy egy adott régió állattenyésztését komplexen értékeljük, a reális fejlődés megalapozottsága bemutathatóvá váljon, és az egyes régiókat összehasonlíthassuk.

1.2. A regionális fejlődés és az állattenyésztési kapacitás kapcsolata

1.2.1. Állattenyésztés regionális fejlesztéséből várható előnyök

- Előnyök a termékek és alapanyagok összetételéből (n-3/n-6 a humán táplálkozásban),
- Előnyök a helyi értékesítésből (önellátás is),
- Előnyök a foglalkoztatásból, vidékfejlesztésből.

1.2.2. A régiók állattenyésztési kapacitásának támogatása

Felmérésen alapuló jelen állapot rögzítése

- Valós, működő kapacitás,
- Szerkezet, forma,
- Létszám adatok (jelenlegi).

1.2.3. Az állattenyésztési kapacitás illeszkedése, kapcsolódása a regionális programokhoz

- a) A kapacitás kihasználtsága,
- b) Helyi (termelői) szinten (önellátás),
- c) Jövedelemforrásként (realizált érték).

1.2.4. A számítások alapja

- A regionális szervesen adottságok mérésének tényezői:
  - Terület: hektár (ha);
  - A terület megoszlása (ha)
    - Szántó, rét, legelő, egyéb;
  - Az egyes területek aktuális értéke
    - Érték (múlt – gazdálkodáskor, aranykorona, adatgyűjtés alapján),
    - Becsült érték a jelenben (%);
- Vetési (termelési) szerkezet;
- Hozamok (az egyes területmegoszlásoknak, és azok értékének megfelelően).

Összegző képlet: Kapacitás = Állattartó képesség = 1 hektáron

Szamosállat (500 kg élősúly/ ha)

Megtermelhető alapanyag = Hús – egyenérték = szamosállatonként

Húsegyenérték (kg), állatfajonként, szamosállatra vetítve, egy tenyészedényre (365 nap) (Bényi A., 2009).

2. A regionális fejlődéshez ad további adatokat és érveket: „Az élhető vidék, egészségünk alapja program”

2.1. A program bemutatja hatását az állattenyésztésben

- Állattenyésztésünk helyzetét,
- a fejlesztés lehetőségeit és az egyes régiók sajátosságait,
- a piaci viszonyok társadalmi hatását,
- az alapanyagokat és a termékeket, azok élelmiszerbiztonságának, eredetvédelmének egyes konkrét feladatait, pozitív humántáplálkozás-élettani szerepét
- a program vidékfejlesztési, tájmegőrzési és környezetvédelmi szerepét,
- konkrét gyakorlati példákat ad a kezdeti és a további lépésekhez.
- bemutatja, hogy lépésről lépésre – állatfaji sajátosságoktól függően 1–3 év alatt – az állattenyésztési programok hatásaként:
  - a foglalkoztatás 5–25%-kal növelhető, a ma legelhanyagoltabb vidékeken
  - megfelelő piaci feltételekkel a családi gazdaságok bevétele 10–50%-kal emelkedhet, úgy, hogy közben a legkisebb egységek is életben tarthatók.

A program nagy előnye, hogy a közvetlen értékesítésen (direkt marketing, ab Hof eladás) keresztül olyan lehetőséget kínál – elsősorban állati termékekkel – amelynek hatása több generáción át pozitív, ma még szinte felbecsülhetetlen.

2.2. A társadalmi hatás területein

Foglalkoztatás

A saját erő mellett az integrátorok segítségével több személy bevonása lehetséges (egy számosállat (500 kg élősúly) napi ellátása egy fő 3–5 órás foglalkoztatását jelenti).

Értékesítés

A közvetlen értékesítéssel – a saját igényen túl – alapanyagokhoz (hús, tej, tojás) és termékekhez (húskészítmények, tejtermékek) juthatnak az eddig még ellátatlan személyek.

Szociális ellátás

A program sajátossága lehetne: a helyben megtermelt állati eredetű alapanyagok és termékek – a bármilyen szinten (nyugdíj, munkanélküli segély, szociális ellátás stb.) – a pénzösszeg egy részét kiválthatják. A támogatottak az említett termékeket néhány százalékkal olcsóbban is megkaphatnák, a különbséget az eladónak az állam térítené meg. (Utalványos rendszer, ami az USA-ban úgy működik, hogy csak a támogatás egyharmada fizethető ki pénzben, a többi alapvető élelmiszer utalványon érkezik. Ez a mezőgazdaságnak stabil $\approx 30\%$ -os piacot jelent.)

Infrastruktúrafejlesztés

A megnövekedett igények és lehetőségek, de a közvetlen értékesítés is „magával hozza” az ez irányú fejlődést. Így is lehetővé válik „az élhető(bb) vidék” megvalósítása. (Ez azonban az árutermelés feltétele is lehet. (E-kereskedelem, a legkisebb értékesíthető mennyiségek is regisztrálhatók, csak a minimális on-line kapcsolatra van szükség.)

Rekreáció

A falusi turizmus „legfelső foka” lehet(ne). A résztvevők az élhetőbb vidéken az egészséges termékeket fogyaszthatják, bekapcsolódhatnak a „falusi életbe”, aktív pihenéssel.

A rendszer összekapcsolható más ellátó rendszerekkel is, kiegészítve azokat (gyógyszer-forgalmazók, terápiás egységek, jótékonyági egyesületek) (Seregi, J., 2002).

Eredmények, következtetések

A két önkényesen kiválasztott Nemzeti Parki Igazgatóságok sajátosságaik alapján az általunk javasoltak szerint a régióban húzóerők lehetnek.

Figyelembe veendő szempontok

1. A kétszeresen (209%-kal) nagyobb területű **Kiskunsági NPI** (továbbiakban: **KNPI**) állatteltartó képességének (állattenyésztési kapacitásának) **kihasználtsága csak ~130%-os** különbséget mutat az **Őrségi NPI**-hoz képest (továbbiakban: **ÖNPI**), ennek javítása tehát fontos feladat a **KNPI** számára. [A beszámolóunk óta eltelt időszakban az **ÖNPI** tett javító intézkedéseket a szarvasmarha- és a lótenyésztés területén (Seregi, J. szóbeli közlés alapján, 2013)].
2. **Mindkét NPI-nek jobban kell támaszkodnia az integrációra**, a helyi kézműves termékek előállítására területén. Erre – földrajzi okokból – az **ÖNPI** esélye nagyobb. Ugyanakkor a **KNPI** hagyományai talán előbbre mutatóak (pl. Bugac).
3. **A társadalmi hatásban a KNPI feladatai és várható kilátásai nagyobbak**; területi adottságok és a jelenlegi támogatások alapján.
4. **Mindkét NPI-nek be kell sorolnia állattenyésztési adottságait az új hungarikum törvény adta lehetőségek közé**. Ez a marketing tevékenységet alapvetően támogathatja.
5. Az előzőekben leírtak mindkét NPI-nél a leghatékonyabban a vidékfejlesztés komplex területén hasznosíthatók, a „nyugati” és „keleti” különbségek is eltüntethetők.
6. **A kapacitás kihasználása nagy nemzetgazdasági jelentőségű, s ez még növelhető is** (l. 1–2. ábrákat).
7. **Mindez az adott régiók fejlesztésében döntő faktor lehet!**

Felhasznált irodalom

- Aradi Cs. (1992) Ökológiai szempontok megjelenése a táj- és természetvédelemben. A Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kiadványai. A Lippay János tudományos ülésszak előadásai és poszterei. Budapest, 1992. 11–15.
- Ángyán J., Podmaniczki L., Ónodi G., Skutai J. (2002): A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program. A Falu. Agroinform Kiadóház, Budapest. XVIII. 2. 21–31.
- Kerekerdő (2009): www.kerekerdo.org. 2009. 12. 22.
- Beinlich B., Benjamin H., Heiko K., Lothar B., Karin V. R. (2001): Schweinefreilandhaltung in der Landschaftspflege – ein Überblick zum aktuellen Kenntnisstand Egge Weser 14., Berlin. 15–30. p.
- Bényi Annamária (2009): Az ökológiai szemléletű állattenyésztés és a vidékfejlesztés kapcsolata. Szakdolgozat.
- Bodó I.–Dunka B.–Karle G.–Szekeres G. (1986): The fur production of the native Racka breed. 37th Annual Meeting of the EAP, IV International Karakul Symposium, Budapest, 101–107.
- Bőő I. (2010): A juh és a legelő. Agrárágazat. 24–26.
- Jump, D. B. (2002): The biochemistry of n-3 polyunsaturated fatty acids. J. Biology Chemistry, 277. 8755–9758.
- Pongráczné B. Á.–Mezei Z. (2008): Környezetkímélő agrotechnikák alkalmazása a búzatermesztésben. XIV. Nemzetközi környezetvédelmi és vidékfejlesztési diákkonferencia. Szolnoki Főiskola, Mezőtúr. 95 p.
- Pongráczné B. Á. (2008): A minőségi őszi búza termesztés környezetkímélő agrotechnikai szintjei.

- Szolnoki Főiskola Műszaki és Mezőgazdasági Fakultás, Mezőtúr. VI. Alföldi Tudományos Tájé-
gazdálkodási Napok. Mezőtúr. ISBN 978-963-87874-1-5. 364–368. p.
- Pongráczné B. Á.–Paszternák F.–Véha A.–Győri Z. (2009): Környezettudatos agrotechnikák al-
kalmazása az őszi búzatermesztésben. II. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia. Ka-
posvár. ISBN 978-963-9821-07-1. 6 pp.
- Salatin J. (1992): Partured Poultry Profils. ISBN: 0-9638109-0-1. 1–334. p.
- Seregi, J. (2003a): Őshonos állataink és termékeik, a hungarikumok. Magyarország helyzete az
ezredfordulón. MTA Társadalom Kutató Központ, Budapest.
- Seregi J.–Holló G.–Csapó J.–Zsarnóczay G.–Kovács Á.–Pusztai P.–Hajduk P.–Sáfár L.–Kozma
L.–Szűcs M.–G. Brem–Szemán L.–Hajas P.–Nagy J.–Klivering L. (2007): Hagyományos állat-
fajok és fajták, modern eredetvédelem, korszerű alapanyag és termék (Lehetőségek az őshonos
gén-tartalék állatok menedzsmentjében). (Traditional animal species and races, protection)
- Veress L. (1987) International trends in sheep and goat breeding. 66. FAO Anim. Prod. and Health
paper. Rome, 249–253.
- Veress L., Aradi Cs., Dunka B. (2000): A Hortobágy hasznosítása. Magyar Tudomány. Magyar
Tudományos Akadémiai Kiadója, Budapest.